

INFORME FINAL DE CONSERVACIÓ RESTAURACIÓ

Retrat núm. H-10733

CRBMC 13.935

Pintura sobre tela

Direcció de la intervenció: Centre de Restauració de Béns Mobles (CRBMC)

Informe redactat per: Teresa Schreibweis Torrents, Conservadora-restauradora de pintura sobre tela

Data de l'informe: 11 de juny de 2020

DADES DE LA INTERVENCIÓ

DIRECCIÓ DE LA RESTAURACIÓ CRBMC

COORDINACIÓ: Maite Toneu Puig

RESTAURACIÓ: Teresa Schreibweis Torrents

SERVEIS TECNICOCIENTÍFICS:

Fotografies: Ramon Maroto

Tècniques d'anàlisi: Ricardo Suárez

Anòxia: Pep Paret

ANY DE LA RESTAURACIÓ:

Inici juny 2020

Final setembre 2020

LLOC: CRBMC

FITXA TÈCNICA: IDENTIFICACIÓ DEL BÉ

NÚM. DE REGISTRE DEL CRBMC: 13.935

CLASSIFICACIÓ GENÈRICA: pintura

MATERIAL / TÈCNICA: Tècnica a l'oli sobre tela

TÍTOL / TEMA: Antonio Parera i Codina.

Retrat de ¾ a l'oli d'un home assegut en una cadira, girat a l'esquerra i amb el braç dret recolzat sobre dos llibres disposats en una taula rodona, l'esquerra reposa a la cuixa. L'home de mitjana edat té els cabells grisos i no duu barba ni bigoti. Vesteix abric negre creuat amb botons cordats, camisa blanca i pantalons i corbatí negres. El respall de la cadira està entapissat i la taula és de fusta fosca. El fons del quadre s'insinua una vegetació a l'ombra en els dos extrems mentre que els punts de llum es troben a l'alçada del rostre.

AUTOR: Martí F. Monserrat P.

DATA / ÈPOCA: 1892

DIMENSIONS: 112,3 x 82,5 x 8 cm (amb marc)

90,2 x 60,1 x 1,8 cm (sense marc)

PROCEDÈNCIA: Museu d'Hospitalet, núm. registre: H-10733

LOCALITZACIÓ: CRBMC, taller 2

DADES TÈCNIQUES

ESTAT DE CONSERVACIÓ: bo-regular

EXÀMEN ORGANOLÈPTIC

Suport

Tela

La tela té unes dimensions aproximades de 92 x 62 cm. El teixit de la tela està compost per un tafetà doble (2:2) amb una trama tancada de 15 (fils horitzontals) x 14 (fils verticals) fils/cm². Els fils presenten una torsió Z. Segons les dues mostres preses (fil vertical i fil horitzontal) es tracta de fibres liberianes, segurament lli. La coloració de la tela és d'un beix fosc tirant a un marró vermellós. Es tracta d'una tela comercial bastant homogènia i sense nusos del fabricant TEXIDOR de Barcelona (impremta de la marca a la tela). La tela està clavada amb gavarrots (diàmetre del cap: 5 mm) al seu bastidor: dalt – 11 gavarrots; baix – 10 gavarrots; esquerre – 14 gavarrots; dreta: 13 gavarrots. Es tracta del seu clavat original.

L'estat de conservació de la tela és regular. S'observen dos estrips, un d'ells es va restaurar anteriorment amb un pedaç d'una tela fina, blanquinosa i de tafetà senzill, de vores desfibrades amb unes mides de 5,8 x 5 cm. L'altre estrip de forma de 7 té unes mides de 1 x 0,5 cm i segurament és va produir posteriorment a l'altre a causa d'un cop des de l'anvers. La tela presenta al damunt de la superfície i entre tela i bastidor una greu capa de pols i brutícia acumulada, causat per un mal emmagatzematge. Totes les vores estan retallades a sang. Es troben esquixos de color blanc i quatre línies de guix. Presenta unes taques de color marró que ha provocat el vernís traspasant l'anvers pel clivellat d'envelliment.

1. Fotografies de detall: tramat de la tela, impremta del fabricant: Texidor Regomir 3 Barcelona

2. Fotografies de detall: peça, vores desfibrades i encolades del peça, estrip

3. Fotografies de detall: taques del vernis traspasat, taques de guix, traces blanques de guix, pols i brutícia

Bastidor

Pel que fa a la fusta del bastidor, es tracta possiblement de fusta de pi enfosquida. Els dos travessers horitzontals fan 60,1 x 6,4 x 1,8 cm i els dos travessers verticals tenen unes mides de 90,2 x 6,4 x 1,8 cm. Es tracta de llistons de fusta, són bisellats (gruix del bastidor banda interna: 1,5 cm) i encaixats amb el sistema d'encaix espanyol. Presenta 3 falques originals, falta la falca de l'encaix dalt, dreta. El travesser dret presenta un nus que té una fissura gran. També el travesser esquerre hi ha presència de nusos. Al travesser superior es troba un número de registre escrit amb retolador: *H-10733*.

L'estat de conservació és bo-regular, presenta un atac biològic en forma de xilòfags a tots els travessers. El travesser dret està mínimament deformat a causa del nus i la fusta comença trencar-se. Cal observar-lo perquè amb el temps pot empitjorar el seu estat i pot provocar tensions a la tela. S'observen algunes taques de guix. Hi ha molta brutícia i pols acumulada. S'observen algunes rascades i taques fosques. A més hi ha les marques dels claus que fixaven el marc al bastidor.

4. Fotografies de detall: número de registre, encaixos, falques, taca d'humitat

5. Fotografies de detall: nusos, taques de guix, nus gran amb fissura

6. Fotografies de detall: atac biològic: orificis de xilòfags, marques de claus, taques

7. Fotografies de detall: encaix amb falca perduda, encaix amb falca, pols i brutícia acumulada

Capa de preparació / capa pictòrica

Es tracta d'una capa fina de preparació de color blanc. A les anàlisis s'ha trobat blanc de plom, sulfat de bari, estearats Pb i oli com a components.

L'estat de conservació és bo-regular. Hi ha pèrdua a la zona de l'estrip.

Segons l'anàlisi es tracta d'una pintura a l'oli. Entre altres s'ha trobat òxid de zinc, estearats, oli i diversos tipus de pigments (com ocre, blanc de plom, negre d'ossos i cotxinilla). En la composició predominen els colors negre (abric), carn (cara i mans) i vermell-verd (fons). La capa pictòrica presenta pocs gruixos (cadira) i tampoc deixa veure gaire la pinzellada. La capa pictòrica és tan fina que s'observa el tramat de la tela. A la zona inferior, esquerra es troba la firma i l'any pintat a pinzell amb un color vermell. L'estil de l'artista és molt detallat i realista.

L'estat de conservació és regular. S'observa pèrdua de la capa pictòrica a la zona de l'estrip i micropèrdua a sota de la ma dreta. També s'hi troba micropèrdua i brutícia acumulada a la zona on la capa pictòrica toca el marc. El bastidor es marca a la tela i la policromia. La capa pictòrica i la capa de preparació (cantonada dalt) presenta una capa de brutícia i pols acumulada. Hi ha algun petit desgast i trencament de capa pictòrica i de preparació a les cantonades de la pintura. La capa pictòrica presenta un microclivellat que a simple vista gairebé no es pot apreciar. A la zona superior, en el fons a la dreta, es veu un canvi de color en forma de pinzellada que no queda clar si és intencionat per l'artista o si ha estat alguna neteja posterior. Aquesta zona es veu molt marcada en la fotografia ultraviolada. A la mateixa fotografia es pot veure que el quadre ha estat intervingut anteriorment. Té una repintada gran que coincideix amb la zona del pedaç al revers.

8. Fotografies de detall: capa pictòrica, cara

9. Fotografies de detall: ma dreta, ma esquerra amb estrip i pèrdua de capa de preparació i pictòrica

10. Fotografies de detall: desgast, micropèrdues, pols i brutícia a la zona del marc, desgast a les cantonades

11. Fotografies de detall: marca bastidor a l'anvers, zona fons amb pinzellada més clara, firma de l'artista

12. Fotografies de detall: ampliació amb microscopi de la capa pictòrica, microclivellat d'envelliment

13. Fotografies de detall: ampliació amb microscopi de l'estrip, retoc antic (llum visible i UV)

Capes superficials

A la fotografia UV es pot observar que la superfície presenta una capa de vernís, el resultat de la seva aplicació es veu relativament homogeni. L'acabat del vernís és molt brillant. L'anàlisi resulta que es tracta d'un vernís natural tipus dammar.

L'estat de conservació és bo. Hi ha acumulada una capa de brutícia i pols.

14. Fotografies de detall: vernís brillant, UV del vernís: repintades

Marc

La pintura va acompanyada d'un emmarcament de l'època. Al revers està compost de quatre peces de fusta de coloració fosca. Els dos muntants verticals tenen les mides 112,7 x 12 cm i els dos travessers horitzontals són de 83 x 12,3 cm. Les fustes junt amb la decoració tenen un gruix de 7,5 cm. Les quatre peces de fusta estan reforçades cadascun per dos llistons de la mateixa fusta de aproximadament 2,8 x 1,2 cm de gruix. Un dels llistons de reforç crea l'aresta rebaixada perquè pugui entrar el quadre (2,2 cm d'ample per 1,2 cm d'alt). Les cantonades del marc encaixen en diagonal i estan reforçades per unes fullolles (amb un gruix de 1,2 cm) de la mateixa fusta en forma de triangle que estan fixades cadascuna amb 8-10 claus i 5-8 puntes i possiblement estan encolades. Els llistons presenten varis nusos intrínsecs: dalt – -; baix – 3; esquerre – 3; dreta – 2. El llistó de dalt presenta una бага tancada (> 4 x 2,5 cm) com a sistema de subjecció. Possiblement en algun moment ha tingut un altre tipus de subjecció perquè tant el travesser de l'esquerre com el de la dreta hi ha unes bagues tancades més petites (>1,5 x 1,5 cm). A tots els travessers s'observa un forat gran d'un diàmetre de 1,2 cm. El marc està muntat al bastidor amb l'ajuda de 12 claus doblegats (>4 x 0,5 cm): dalt – 3; baix – 3; esquerre – 3, dreta – 3.

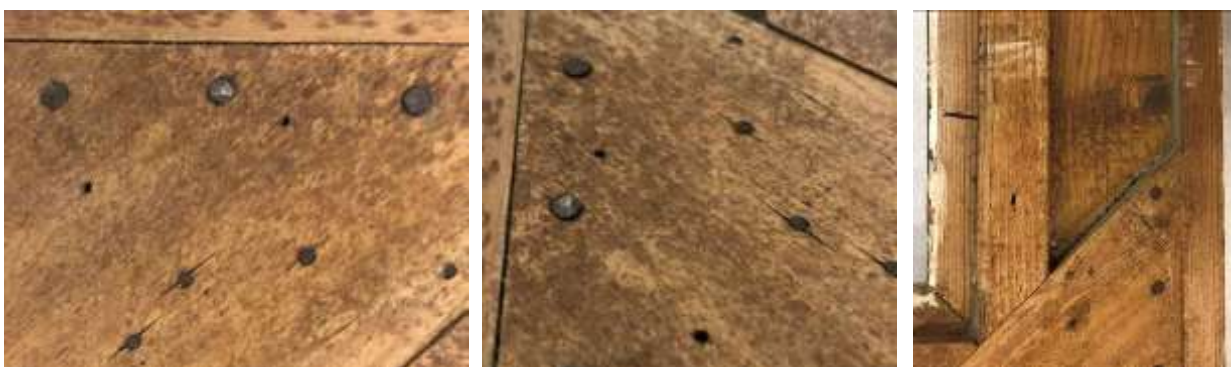
A l'anvers l'emmarcament presenta unes motllures amb decoracions florals i llises (3 motllures florals amb motllures llises entremig). La primera motllura floral possiblement presenta fulles d'un lorer amb fruits, la segona motllura es veuen fulles amb flors i a la tercera es una cadena de mitges poncelles. Les motllures segurament estan muntades amb claus o puntes als llistons de fusta. El marc està daurat. A les cantonades la fusta del llistó de reforç està pintat de color groc-taronja. A sota del daurat es troba una capa de preparació blanca, possiblement de guix i un bol de color vermell-marró.

L'estat de conservació és regular-dolent. Hi ha molts aixecaments i pèrdua matèrica a les bandes i cantonades del marc (tant a la zona superior, com a la zona inferior i esquerre). En aquestes zones es veu el guix de color blanc.

El daurat presenta molt de desgast (pèrdua cromàtica), possiblement perquè s'intentava netejar el marc amb un drap humit. Hi ha alguna petita pèrdua matèrica a les zones florals, però no són grans. Presenta fissures fines tant a les bandes com a les motllures. Al revers presenta un atac biològic lleu en forma de xilòfags. Es pot observar una capa important de brutícia i pols acumulada que enfosqueix sobretot la part floral del marc. Té algunes rascades i taques de guix i daurat. Els claus, les puntes i les bagues estan oxidades.

15. Fotografies de detall revers: Encaixos amb fulloles

16. Fotografies de detall revers: fullola, claus de les fulloles

17. Fotografies de detall revers: claus, baga (sistema A), baga (sistema B)

18. Fotografies de detall revers: forats grans, nus

19. Fotografies de detall revers: encaix, taques de guix

20. Fotografies de detall revers: pols i brutícia acumulada

21. Fotografies de detall anvers: encaixos, motllures florals i llises

22. Fotografies de detall anvers: brutícia de color negre, petites pèrdues matèriques a la zona floral

23. Fotografies de detall anvers: brutícia de color negre, grans pèrdues matèriques a la banda de dalt, baix i esquerre, desgast

24. Fotografies de detall anvers: brutícia de color negre, grans pèrdues matèriques a la banda de baix, dalt i esquerre, desgast

PROPOSTA INTERVENCIÓ

GENERAL	Tractament d'anòxia. Documentació fotogràfica. Anàlisi i diagnosi. Informe final de la intervenció.
BASTIDOR	Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor. Muntatge d'un sistema de fixació de les falques perquè no caiguin i danyin la tela.
TELA	Neteja mecànica del suport de tela. Consolidació de la tela: tractament de l'estrip seguint el criteri de la mínima intervenció amb el sistema de la microcirurgia tèxtil. Minimització de la deformació de la tela a la zona de l'estrip mitjançant aplanament i humidificació controlada de la tela. Presentació del revers: protecció dels revers mitjançant l'aplicació de tela sintètica de polietilè d'alta densitat o d'un altre sistema similar.
CAPA PREPARACIÓ CAPA PICTÒRICA	Fixació de la capa pictòrica i preparació a les zones de desprendiment (micropèrdues a la zona del marc). No es descarta realitzar fixacions preventives. Neteja mecànica de la capa pictòrica. Neteja de la superfície de la policromia amb un sistema aquós, mitjançant el control del pH i la concentració iònica. Es minimitzarà la difusió i retenció de la humitat. Anivellament de les llacunes amb massilles de reintegració. Es controlarà la idoneïtat estructural de les mateixes respecte a la capa de preparació original. Sistema de presentació: Reintegració cromàtica il·lusionista de les micropèrdues i el desgast amb aquarel·les i/o pigments al vernís.
MARC	Eliminació claus. Consolidació i fixació de les vores de desprendiment. Neteja mecànica i química. Anivellament de les llacunes amb massilles de reintegració. Reintegració cromàtica il·lusionista amb aquarel·les i miques. Col·locació i muntatge del quadre al marc amb platines.

PROCÉS D'INTERVENCIÓ DEL QUADRE

Neteja mecànica del suport de tela eliminant la pols i la brutícia que hi ha a la superfície. S'ha netejat l'espai entre tela i bastidor, traient pols, brutícia, un tros de paper i pedretes que deformaven la tela.		Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), espàtula, paletina
Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor per a eliminar pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una solució aquosa i dissolvent.		paletina, hisops, H₂O dest. i alcohol (50:50)
Neteja mecànica de la capa pictòrica.		paletina suau

Proves de conductivitat i pH amb plaques de agarosa, conductímetre i pH-metre. S'han fet 3 repeticions.

Resultats:

negre	
conductivitat	pH
250 $\mu\text{s/cm}$	7.1
199 $\mu\text{s/cm}$	-
280 $\mu\text{s/cm}$	67.0

carn	
conductivitat	pH
182 $\mu\text{s/cm}$	7.3
153 $\mu\text{s/cm}$	7.3
158 $\mu\text{s/cm}$	7.2

S'ha optat per un buffer d'una conductivitat de 1000 $\mu\text{s/cm}$ i un pH 6.6.

Agarosa Basic
A8963,0100; aigua
destil·lada,
conductímetre,
pH-metre

Neteja de la superfície de la policromia amb un sistema aquós, mitjançant el control del pH i la concentració iònica.

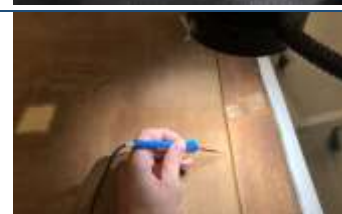
S'ha pogut eliminar un vel blanquinós de pols i brutícia.

buffer 6.6; hisops

Consolidació de la tela: tractament de l'estrip seguint el criteri de la mínima intervenció amb el sistema de la microcirurgia tèxtil reteixint la tela amb fils extrets de les vores de la mateixa tela i adherint-les amb una cola orgànica.

Per a protegir la zona s'ha aplicat una tela sintètica amb un adhesiu sintètic.

microscopi, pinces,
tisores, pinzell fi,
microsoldador,
adhesiu fórmula
Heiber (cola
d'esturió i midó de
blat 1:1)
Tetex®, Beva 371®
i Ciclohexà (1:2),
espàtula calenta
paper siliconat
fusta, pes

Anivellament de les zones de pèrdua de la capa pictòrica i de preparació amb estuc tradicional. S'han desestucat les vores de les pèrdues amb el mateix buffer utilitzat per a la neteja.		Cola de conill Lefranc&Bourgeois H₂O cola: 1:9 cola en H₂O desionitzada Massilla: 50 g d'H₂O cola, 80 g de carbonat càlcic, espàtula de guixaire buffer pH 6.6
Sistema de presentació: Reintegració cromàtica de les pèrdues de la capa pictòrica i les rascades blanques de manera il·lusionista amb aquarel·les. Segona passada amb pigments i resina de baix pes molecular per a acabar d'ajustar el color.		Aquarel·les Winsor&Newton® pinzell de retoc H₂O dest. Gamblins®
Preparació d'una falca nova: llimar-la i tenyir-la.	 	falca, paper de vidre, aquarel·les Schmincke®, pinzell pla núm. 7, aigua dest.

Aplicació d'una protecció preventiva de les falques perquè no puguin caure en el futur i danyar la tela.		Dremel® Stylo Model 2050, broca 1mm, cargols, volanderes, fil de lli d'enquadernació
Muntatge del marc al bastidor: Col·locació del quadre a dins del marc i fixació amb platines. El quadre no encaixa perfectament dins del marc, per això s'han encolat dos trossos de fusta de cedre a la zona inferior entre quadre i marc.		platines, cargols, 2 trossos de fusta de cedre, Lineco®
Protecció del revers amb Tyvek, col·locant velcro d'2 cm d'amplada a tot el perímetre del marc.		Tyvek® 1622E i Velcro®

PROCÉS D'INTERVENCIÓ DEL MARC

Eliminació dels claus oxidats que fixaven el marc al bastidor.		Alicates
Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor per a eliminar pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una solució aquosa i dissolvent.		Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), paletina hisops H₂O dest. i alcohol

		(50:50)
Consolidació i fixació d'aixecaments i desprendiments del daurat amb un adhesiu sintètic.		Adhesiu PVA Lineco® (marca Agar Agar), serjants, pinzell fi, espàtula de guixaire
Neteja mecànica de l'anvers per eliminar l'acumulació de pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una emulsió i un dissolvent.	 	Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), paletina Isoctà, hisops "Water in Oil": 10ml H ₂ O, 4ml Tween 20, 90ml Isoctà

Anivellament de les zones de pèrdua del daurat i de preparació amb estuc tradicional. Les vores de la reintegració matèrica s'han desestucat amb el mateix buffer 6.6 i bisturí.		Cola de conill Lefranc&Bourgeois® H₂O cola: 1:9 cola en H₂O desionitzada Massilla: 50 g d'H₂O cola, 80 g de carbonat càlcic, espàtula de guixaire buffer pH 6.6
Reintegració cromàtica il·lusionista.		Laropal® (20 gr. en 40:60 en Shellsol A i D40), miques, Gamblins® pinzell de retoc
Envernissada amb una resina de baix pes molecular aplicada amb paletina.		Laropal® (20 gr. en 40:60 en Shellsol A i D40)

FOTOGRAFIES ABANS I DESPRÉS PROCÉS DE RETOC

Consolidat

Estucat

Retocat

FOTOGRAFIES UV, IR, LLUM RASANT

UV

IR

Llum rasant

FOTOGRAFIES ABANS - DESPRÉS

CONSELLS DE CONSERVACIÓ PREVENTIVA

Cal observar els nusos dels travessers perquè amb el temps poden esquarterar-se i deformar la fusta, cosa que podria provocar tensions a la tela.

HUMITAT RELATIVA: 40-55% (fluctuació màxima diària: 5%)

TEMPERATURA: 18-22°C (fluctuació màxima diària: 2°C)

IL·LUMINACIÓ: Màxim 200 lux, lliures de radiació infraroja i ultraviolada. En el cas que hi hagi presència de pigments laca orgànics sensibles a la llum, els nivells d'il·luminació haurien de reduir-se a 50 lux.

Com que l'efecte de la llum és acumulatiu i irreversible, és important disminuir els temps d'exposició tot el possible, així com els nivells d'il·luminància.

Barcelona, 18 de setembre de 2020

Teresa Schreibweis Torrents

Conservadora-restauradora de Béns Culturals